

Kansallinen
ennakointiverkosto

Kohtuullistamisen jäljillä

Toim. Tomi Leivo

ISBN 978-951-563-691-1

Helsinki 2009

Kuvitukset: Riina ja Sami Kaarla

Esipuhe

Ihmisten elämäntapaa luotaavissa trendiaineistoissa on jo pitkään näkynyt toive hitaammasta elämästä, jossa työn ja kulutuksen määrä ja suhde asettuisivat kohtuulliselle tasolle. Globaali talous on kuitenkin kiristänyt työtä niin, ettei hellittäminen aina onnistu ilman radikaaleja muutoksia. Jotkut ovatkin ottaneet elämänsä haltuun hyppäämällä kokonaan pois palkkatyöstä joko määräajaksi tai kokonaan. Muun muassa tähän on viitattu termillä downshifting.

Kaikki talousoppineet eivät kuitenkaan näe tällaista kehitystä hyvänä. Kulutuksen pienentyessä talous ei kasva. Koska hyvinvointia pidetään talouskasvun tuotteena, vähenevän kulutuksen nähdään uhkaavan hyvinvointia. Tämä katsantotapa tarkastelee hyvinvointia nimenomaan makrotasolla, koko yhteiskunnan ilmiönä, kun taas kohtuullistajat itse korostavat usein omaa ja perheensä hyvinvointia. Kriitikkojen mielestä kohtuullistajat ovat elitistejä, jotka ratsastavat toisten kustannuksella ja jotka eivät edistä yhteistä hyvää.

Tämä raportti tarkastelee kohtuullistamisen vaihtoehtoja suhteessa taloudelliseen kehitykseen. Neljän skenaarion kautta hahmottuu, mikä kohtuullistamisessa on keskeistä.

Riitta Nieminen-Sundell

Sisällysluettelo

4 . . . . Johdanto

5 . . . . Downshifting on kohtuullistamista

- 6 Kohtuullistajan profiili
- 7 Kohtuullistamisen kritiikki
- 9 Näkökulmia kohtuullistamiseen

10 . . . Neljä tulevaisuuskuva

- 12 **1** LÄNSI LUO NAHKANSA: Kohtuullisen työn tekemisen kulttuuri
- 12 Downshifting murroskauden ilmiönä
- 13 Organisaatioiden ja yhteiskunnan uudet tuulet
- 14 Kohtuullistajatyypit
- 15 **2** KIINALAINEN KAPITALISMI
- 15 Globaalien huippuosaajien kulta-aika
- 16 Talouden vaikutus eurooppalaiseen elämäntyyliin ja -valintoihin
- 16 Kohtuullistaminen harvoille ja valituille
- 17 **3** STIMULUS JA ROMAHDUS
- 17 Länsimaiset elämäntyyliin muuttamiset
- 18 Downshiftingin linjauksia ja muotoja
- 18 Kohtuullistajatyypit
- 19 **4** HYVINVOINTIVALTIO BLOKKIEN TAISTOSSA
- 19 Ekologisten arvojen nousu ja elämäntapamuutokset
- 20 Kohtuullistajatyypit

21 . . . Yhteenveto – mitä skenaariot kertovat

- 22 Suomesta työelämäosaamisen edelläkävijä?

Johdanto

Sitran ylläpitämä Kansallinen ennakoitiverkosto on järjestänyt teematyöpajoja tärkeänä pitämistään muutossignaaleista. Keväällä 2009 tällaisia signaaleja olivat muun muassa nettisukupolvi ja downshifting. Aiempina vuosina aiheina ovat olleet muun muassa oppiminen ja koulutus, mielenterveys ja henkinen pääoma, yritystoiminnan tulevaisuus sekä Internet ja vuorovaikutuksen uudet muodot.

Downshifting toimi työnimenä hankkeelle, jossa haarukoitiin muun muassa kulutuksen vähentämiseen ja hitaampaan elämäntapaan liittyviä signaaleja. Kansallinen ennakoitiverkosto kutsui projektiin mukaan useiden eri alojen osajia, joilla on työnsä tai muun kiinnostuksensa kautta läheinen suhde aiheeseen. Osallistujien taustat olivat moninaiset: henkilökohtaista kokemusta aiheeseen toivat asiantuntijatyöstä yrittäjäksi siirtyneet osallistujat, yritysmaailman mielipidettä valottivat mm. henkilöstöhallinnon ammattilaiset sekä laaja-alaista näkymää aiheeseen antoivat työelämää ja kuluttamista pitkään tutkineet asiantuntijat.

Ryhmän jäsenet olivat:

Kalle Haatanen

Kari Ilmonen

Minna Jokinen

Satu Kalliokulju

Antti Kasvio

Hannu Kaseva

Mari Koistinen

Taina Nikula

Ritva Rajander-Juusti

Juhani Seppänen

Leila Simonen

Johanna Varjonen

Ryhmä kokoontui kahdesti: ensin jäsentämään toimeksiantoaan ja sitten kaksipäiväiseen työpajaan Tervaniemeen, jossa kirjoitettiin neljä erilaista tulevaisuuskuvaavaa downshiftingin eri muodoista. Työssä hyödynnettiin Elinkeinoelämän valtuuskunnan tuoreeltaan julkistamia talouskehitystä kuvaavia makroskenaarioita (EVAn Globaalit Skenaariot Tulevaisuuden Pelikentät, EVA ja Capful, 2009). Samalla downshifting tuli suomennettua kohtuullistamiseksi.

Teemaryhmän keskusteluja jäseni kolmijakoinen puhetapa. Kohtuullistamisen puolestapuhujat hahmottavat asiaa yksilön hyvinvoinnin ja kestävä kehityksen kautta. Vastustajat tarttuvat kansantaloudellisiin argumentteihin ja huolestuvat talouskasvun puolesta. Kohtuullistaminen saatetaan nähdä rinta-makarkuruutena – tai rohkeana valintana hypätä pois oravanpyörästä. Nämä näkökulmat toimivat lähtökohtana skenaarioille.

Downshifting on kohtuullistamista

Downshifting viittaa yksittäisten yksilöiden tai ihmisryhmien toimintamalliin, jossa yksilöt pyrkivät karkaamaan liian raskaaksi ja verottavaksi kokemaan työelämän oravanpyörästä. Motivaationa toimii halu vähentää työpohjaista stressiä, uupumista, kyllästymistä ja työelämälle annettavaa uhrausta, joka tapahtuu työn ulkopuolisen elämän, harrastusten tai perheen kustannuksella. Downshifataaja pyrkii löytämään tasapainon työn ja vapaa-ajan välillä, jotta hän voisi keskittyä paremmin yksilöllisen ja henkilökohtaisen täyttymyksen edistämiseen. Avainsana onkin kohtuullistaminen.

Kohtuullistamiseen kuuluu oman käytöksen ja elämäntavan vapaaehtoinen muuttaminen. Koska motivaatio oman elämän kohtuullistamiseen useimmiten kumpuaa tyytymättömyydestä työelämään, yleisin downshiftingin muoto on työnteon vähentäminen. Käytännössä tämä voi tarkoittaa vaikkapa kieltäytymistä ylitöistä, työtuntien vähentämistä, osa-aikaisuutta, vuorotteluvapaata tai osa-aikaeläkkeelle siirtymistä.

Työelämä ei kuitenkaan aina tarjoa riittäviä mahdollisuuksia kohtuullistamiseen esimerkiksi joustavien työmäärien tai osa-aikaisuuden kautta. Tällöin yksilö saattaa turvautua radikaalimpaan ratkaisuun ja jättäytyä kokonaan pois työelämästä, tai siirtyä täysin uudelle omaehtoiselle urapolulle. Kun motivaationa on siirtyä muiden ehdoilla työskentelemisestä omilla ehdoilla työskentelemiseen, moni downshifataaja onkin aloittanut uuden omaehtoisen työelämän yrittäjänä.

Downshiftingin keskeisiin arvoihin liitetään usein myös kulutuskriittisyys, ekologiset arvot ja yhteisöllisyys. Arvojensa mukaan toimiva downshifataaja pyrkii pakenemaan kulutuskeskeistä elämäntapaa vähentämällä kulutustaan ja löytämällä riittävän tulotason. Yhtälö on helppo: kuluta vähemmän, tienaa vähemmän. Vähäisempi kuluttaminen vaatii vähempää työntekeä taloudellisen tasapainon säilyttämiseksi.

Lisääntynyttä vapaa-aikaa tuleekin usein täyttämään sosiaalinen yhteisöllisyys, samanmielisten kanssa yhdessä oleminen ja tekeminen – tyypillinen kohtuullistaja ei pyri putoamaan sosiaaliseen tyhjiöön. Hitaaseen elämään mahtuu paremmin kiinnostuksen kohteisiin keskittyminen ja niihin vaikuttaminen esimerkiksi aktivoitumalla yhteiskunnallisella tai yhteisöllisellä tasolla.

Kohtuullistajan profiili

Kenellä on mahdollisuus oman elämänsä vapaaehtoiseen kohtuullistamiseen? Löytyykö downshiftaajia jokaisesta yhteiskuntaryhmästä, kaikilta varallisuuden tasoilta ja erilaisista koulutustaustoista?

Tyypillinen kohtuullistaja on koulutettu, jo pitkään työelämässä toiminut henkilö, joka ei ole tyytyväinen työhönsä, sen asettamiin vaatimuksiin ja omiin arjen vaikutusmahdollisuuksiinsa. Kohtuullistaja haluaa löytää tasapainon työelämän ja kiinnostuksen kohteisiin panostamisen välillä ja on valmis tinkimään tulotaso-odotuksestaan tämän saavuttamiseksi. Motivaationa saattaa olla myös kiinnostuksen vähentyminen omaan uraan sekä tunne siitä, ettei liikkuminen nykyisen uran sisällä kohti tärkeimpiä kiinnostuksen kohteita ole mahdollista. Downshiftaus koetaan mahdollisuutena uudenlaisen elämän aloittamiseen.

Päätös oman elämän muuttamisesta kysyy kohtuullistajalta riittävää rohkeutta ja uskoa tulevaisuuteen omilla ehdoillaan eläen. Kaikilla tähän ei ole mahdollisuutta – esimerkiksi lainat, lapset, sairaudet tai elintason ylläpitäminen saattavat tehdä tulotason madaltamisen ja riskinoton mahdottomaksi. Parhaat edellytykset kohtuullistamiseen onkin henkilöllä, jolla on tarve kannatella taloudellisesti vain itseään.

“I hereby pledge to slow my life down a gear, for the benefit of my health, my well being, my environment and for those around me whom I dearly love.”

Tracy Smith, *The Downshifting Manifesto*

Kohtuullistaja pitää usein myös tärkeänä arvomaailmansa toteuttamista. Ekologisuus ja kulutuskriittisyys tekevät päätöksen tulotason laskemisesta helpoksi, kun kohtuullistaja on vakuuttunut siitä, ettei maksimaalinen kulutus olekaan tie onneen.

On tärkeää huomata, että omaa elämänlaatua parantavat asiat ovat yksilöllisiä. Kohtuullistajia saattavat motivoida hyvinkin erilaiset asiat: ajan viettäminen lastenlasten kanssa, kesämökin kunnostus, custom-moottoripyörän tuunaus, liikuntaharrastus, opiskelu tai vaikkapa haaveiden asteelle jäänyt matka maailman ympäri.

Aina downshifting ei myöskään ole vapaaehtoista tai tarkoituksellista, vaan se voi olla pakotettu seuraus jostain muutoksesta tai osa normaalia elämänrytmiä. Työttömäksi jääminen, sairastuminen tai lapsen saaminen voivat johtaa itsestä riippumattomaan downshiftingiin. Tällainen downshifting voi myös olla väliaikaista – kuten äitiysloman ja hoitovapaan vietto – tai toisaalta pysyvää.

YHDEN DOWNSHIFTING ON TOISEN UPLIFTING

Jääkiekkoilija **Sami Kapanen** ehti pelata yli 10 vuotta NHL:ssä, kunnes ilmoitti kesäkuussa 2008 siirtyvänsä takaisin kasvattajajoukkue KalPaan Kuopioon. Lehtihaastatteluissa Kapanen perusteli siirtymistään mm. elämänlaadun paranemisella ja neljän lapsen kasvattamisen helpottumisella, kun isovanhemmat ovat lähellä. KalPalle Kapanen siirtymisellä oli selkeästi nostattava merkitys – seura sai uutta puhtia toimintaansa.

Kohtuullistamisen kritiikki

Kohtuullistamista on helppo kritisoida, varsinkin kun taloudellisen taantuman aikakaudella jo ajatuskin kohtuullistamisesta vaikuttaa elitistiseltä. Onko kohtuullistaminen vain hedonistisen eliitin etuoikeus? Miten käy kansantaloudelle, kun parhaassa työiässä oleva ryhmä vähentää työpanostaan valitsemalla hitaan elämän? Mitä tapahtuu, kun laskeva kulutus ruokkii talouden lamaa? Kuka maksaa eliitin henkisen pääoman kasvattamisen ja kenen selkänahasta otetaan eläköityvien ikäluokkien ylläpitäminen?

On tärkeä huomata, että kaikki kohtuullistajat eivät jää täysin pois työelämästä yhteiskunnan elätettäväksi. Heille omilla ehdoilla työn tekeminen ei tarkoita työstä luopumista, vaan keskittymistä riittävässä määrin mielekkäaseen ja palkitsevaksi koettuun työhön esimerkiksi oman yrityksen puitteissa. Parhaassa tapauksessa kohtuullistaminen johtaa tehokkuuden ja luovuuden optimointiin – tuottavuuden näkökulmasta motivoitunut downshiftaaja voi tehdä täysin yhtä tuottavaa työtä lyhyemmässä ajassa. Toisaalta, siinä missä omavarainen itseään kannatteleva kohtuullistaja ei välttämättä tuota kansantaloudelle merkittävästi, hän ei myöskään vie siltä paljoakaan.

Kaikilla ei ole henkistä tai taloudellista mahdollisuutta omaehtoiseen kohtuullistamiseen. Parhaassa asemassa ovat koulutetut, omaisuutta jo keränneet

hyvin verkostoituneet huippuosaajat. Toisaalta downshifting ei ole vain yksilöiden elitististä harrastelua, vaan globaalista taloudesta mahdollisesti nouseva pakollinen suuntaus. Työpaikkojen hävitessä talouden rakennemuutoksen seurauksena kohtuullistaminen on osa yhä suuremman joukon arkea.

Downshifting voidaan käsittää lähtemisenä pois jostain saavutetusta tilanteesta, eikä niinkään alkuperäisenä valintana. Tämän vuoksi onkin tärkeää kysyä, mistä tarve kohtuullistamiseen tulee ja miten siihen voidaan varautua mietittäessä työelämän rakenteita yksilön elämänkaaren pohjalta. Tarjoamalla mahdollisuus kohtuullistaa omaa elämää ja toisaalta antamalla liikkumavaraa valitun urapolun sisällä voidaan edesauttaa sitä, ettei vanhempien osaajien ammattitaito ja panos työelämässä katoa kokonaan.

Nykyiset työelämän mittarit mittaavat työaikaa, eivät tulosta. Määrällinen ja laadullinen työ ovat konfliktissa. Luovilla aloilla kohtuullistaminen saattaa johtaa luovuuden lisääntymiseen: keskittymällä ydinosaamiseensa ja verkostoitumalla huippuosaajat mahdollistavat innovaatiot ja tärkeän kilpailukyvyyn saavuttamisen.

YKSILÖN ONNI, YKSILÖ, MINÄ, TYÖNTEKIJÄ

ILMASTONMUUTOS, EKOLOGISUUS,
YMPÄRISTÖ

TALOUSKASVU, YHTEISKUNTA,
ORGANISAATIO

Näkökulmia kohtuullistamiseen

Ryhmän keskusteluissa nousi esiin kolme näkökulmaa kohtuullistamiseen: yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmat.

Yksilö janoaa henkilökohtaista onnea ja täyttymystä. Minä haakee tasapainoa ympäristöstään – työn ja vapaa-ajan suhteesta, sopivasta tulotasosta kiinnostuksen kohteiden toteuttamisen mahdollistamiseen ja oman yhteisön hyväksymäksi tulemisesta. Rahataloudessa muiden ehdoilla eläminen vaihtuu omavaraisuudeksi ja omilla ehdoilla elämiseksi. Harva kuitenkaan haluaa heittäytyä yhteiskunnan vapaamatkustajaksi.

Yhteiskunta ja sen organisaatiot pelkäävät kärsivänsä kohtuullistajien valinnoista laskevan kulutuksen, kansantalouden pienenemisen ja osaavan työpanoksen katoamisen kautta. Yhteiskunta kamppailee sen kanssa, kuinka saada työntekijät jaksamaan tuottavina ja motivoituneina pidempään ja varmistaa tuottavuuden kasvu taloudellisen nousun varmistamiseksi. Yritysten henkilöstöhallinnossa keskusteluun nousee yhä useammin työhyvinvointi ja tunneälykäs johtaminen – miten saada yksilön koko kapasiteetti käyttöön ja yksilön hyvinvoinnista osa organisaation hyvinvointia?

Ympäristö ja ekologiset arvot toimivat monelle kohtuullistajalle tärkeänä motivaattorina. Hyppääminen pois kuluttamisen oravanpyörästä kulkee käsi kädessä hitaan elämän kanssa. Kertakäyttökulttuurista siirtyminen vastuulliseen kulutukseen ja materialismin korvautuminen henkisyydellä saattaa lyhyellä tähtäimellä näkyä kansantaloudessa kulutuksen laskuna.

Ihannetapauksessa eri näkökulmat kohtaavat kolmion keskellä. Yksilön tyytyväisyys kohtaa yhteiskunnan tarpeet, kun löydetään tasapaino tuottavuuden ja yksilön toiveiden välillä. Vihreä kuluttajuus keskittyy kompromisseihin kestäväen kehityksen ja kansantalouden kehityksen välillä. Kehittämällä työn tekemisen tapoja yhteiskunta ja organisaatiot voivat aikaansaada pelisäännöt, joiden avulla yksilöt saadaan sitoutumaan mielekkäästi työntekoon – ja samalla toteuttamaan itseään tässä ja nyt.

Neljä tulevaisuuskuvaa

Hankkeeseen osallistunut teemaryhmä hyödynsi työssään Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVA:n tuottamia skenaarioita (http://www.eva.fi/files/2442_Tulevaisuuden_pelikentat.pdf), jotka kuvaavat keväällä 2009 vallinneen talouskriisin kehitystä ja siihen linkittyviä geopoliittisia valtasuhteita lyhyellä aikavälillä vuoteen 2013 saakka sekä maailman tilaa vuonna 2020. Skenaariot esittävät neljä keskenään erilaista ja vaihtoehtoista mahdollista maailmaa, ja tarjoavat kuvauksia tulevasta globaalista toimintaympäristöstä ja niiden mahdollisista vaikutuksista Euroopan Unioniin ja Suomeen.

EVA:n skenaariot tarkastelevat maailmaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä ennakoiden talouskriisin kehitystä, ilmastonmuutosta, demografisia ja työelämän muutoksia sekä energian ja raaka-aineiden saatavuutta.

LÄNSI LUO NAHKANSA

KIINALAISTA KAPITALISMIA

BLOKKIEN TAISTO

STIMULUS JA ROMAHDUS

Elinkeinoelämän valtuuskunnan skenaarioiden neljä mahdollista maailmaa

Länsi luo nahkansa -skenaario esittelee maailman, jossa syvästä talouskriisistä nopeasti toipuvat USA ja OECD-maat johtavat finanssiarkkitehtuurin uudistusta Aasian maiden kärsiessä yskivien talouden moottoreiden mukanaan tuomista sosiaalisista ongelmista. Luottamuksen palauduttua markkinoihin USA ja EU vahvistuvat käsi kädessä keskittyen lisääntyneen tehokkuuden tuomiin teknisiin edistysaskeliin ja innovaatioihin. Hyvinvoivan lännen vetämänä eettinen kapitalismi ja yritysten yhteiskuntavastuu heijastuvat myös Aasiaan ja työmarkkinoista tulee työntekijöiden markkinat: huippuosaajien merkitys kasvaa. Kiinalaisen kapitalismin maailmassa Aasia toipuu talouskriisistä länttä nopeammin. Talouskriisi puskee murroksen pyörät jauhamaan nopeammin ja vallan sekä uudistusten painopiste siirtyy vauhdilla itään. Maailmaa leimaa opportunisti ja kapitalismi ilman demokratiaa, ja globaalien

instituutioiden sekä valtioiden merkitys taloudellisina toimijoina hiipuu. Kiinan kasvava keskiluokka hallitsee kulutusta ja kehitystä, ja länsimaiset huippu-osaajat – globaalit pätkätyöläiset – haalitaan nopean kasvun alueille. Taakse jäävät taantuvat ja suurten ikäluokkien ylläpidon kanssa taistelevat länsimaat.

Blokkien taistossa maailmantalouden kriisi jatkuu syvänä ja pitkänä kylvään perässään pelon siemenen vanhan järjestelmän romahtaessa. Länsi nousee hitaasti, kun taas Kiina ja Intia kärsivät valtavista sisäisistä ongelmista. Epäluuloisessa maailmassa turvaudutaan valtiojohtoisesti protektionistisiin blokkien välisiin sopimuksiin: USA:n eristäytyessä Eurooppa ja Venäjä tukeutuvat toisiinsa pakon sanelemina. Työvoiman globaali liikkuvuus vähenee merkittävästi ja globaalit yritykset joutuvat panostamaan paikalliseen läsnäoloon. Stimulus ja romahdus esittelee synkän tulevaisuuden, jossa USA:n elvytyksen totaalinen epäonnistuminen aiheuttaa taloudellisen dominoefektin, joka pyyhkii läpi maailman. Talousjärjestelmän ja reaalitalouden romahdus johtavat tehtaiden alasajoihin, joukkoirtisanomisiin, väkivaltaisiin yhteenottoihin ja sisäpoliittisiin ongelmiin. Ääriliikkeet kasvattavat valtaansa maailmanpoliisin lamauduttua eivätkä idän suurvallat emmi turvautua voimakeinoin lähialueillaan. EU on hajoamisen partaalla ja protektionistiset jäsenvaltiot rajoittavat työvoiman liikkuvuutta. Entisten hyvinvointivaltioiden turvaverkot katoavat tuloerojen kärjistyessä ja eläköityvä keskiluokka taistelee harvoista työpaikoista. Harmaa talous nostaa päätään.

EVA:n skenaariot antoivat ryhmille kehukset, joiden puitteissa tutkia, millaista downshiftingiä kyseisessä maailmassa voisi esiintyä. Keskeistä ei ole siis kysyä, mikä skenaarioista todennäköisimmin toteutuu, vaan tutkia erilaisten elämäntyylien suhdetta erilaisten taloudellisten skenaarioiden maailmoissa. Millaisissa maailmoissa on mahdollista kohtuullistaa oman elämän kulkua omaehtoisesti, milloin taas kulutuksen ja kiireen katoaminen on pakon sanelemaa? Näin ollen keskeistä ei ole myöskään se, onko jokin EVA-skenaario yksilön tai yhteiskunnan kannalta hyvä vai huono – ne tarjoavat ajatuksia erilaisten maailmantilanteiden, talouksien ja elämäntapojen suhteesta.

Skenaarioita käsiteltiin seuraavissa ryhmissä:

LÄNSI LUO NAHKANSA: Ritva Rajander-Juusti, Minna Jokinen, Antti Kasvio

KIINALAISTA KAPITALISMIA: Kari Ilmonen, Taina Nikula, Kalle Haatanen

STIMULUS JA ROMAHDUS: Leila Simonen, Hannu Kaseva, Johanna Varjonen

BLOKKIEN TAISTO: Mari Koistinen, Juhani Seppänen

Seuraavan luvun skenaarioissa on yhdistetty pohjaskenaarioiden aineksia ryhmien omiin tulkintoihin. Pääpaino on kohtuullistamista kuvaavalla materiaalilla.

1 LÄNSI LUO NAHKANSA: Kohtuullisen työn tekemisen kulttuuri

Kun länsi luo nahkansa, siirrytään kohtuullisen työn tekemisen kulttuuriin. USA:n toipumisen ja kasvun myötä Eurooppa seuraa pian perässä länsimaisen hyvinvoinnin renessanssin tiellä. Työllisyyden parantuessa teollisuusmaiden vuosittainen BKT:n kasvu on muutaman prosentin luokkaa.

Teknologian kehitys jatkuu ja taloudellinen luottamus palautuu; kasvu ja investoinnit suunnataan kestäväen kehityksen liiketoimintaan. Ilmastonmuutoksen hillintä edistyy kansainvälisten sopimusten tukemana ja päästöt kääntyvät laskuun: tavoitteeksi asetetaan, että vuonna 2020 teollisuusmaiden päästöt olisivat 30–40 % pienemmät kuin vuonna 1990. Painopisteen vaikutukset näkyvät nopeasti myös yhdyskuntarakenteessa: liikennesuunnittelussa, asumisessa, uudis- ja korjausrakentamisessa sekä kierrätyksessä. Tämä asettaa osaltaan myös haasteita harvaanasutetussa Suomessa.

Työvoiman kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy ja sitä jopa suositaan. Kilpailu hyvistä työpaikoista ja huippuosaajista teollisuusmaissa kiristyy, ja työmarkkinat muuttuvat työntekijöiden markkinoiksi yritysten kilpaillessa hyvästä työvoimasta. Hyvinvoiva länsi houkuttelee osaajia takaisin kehittyvien talouksien työmarkkinoilta. Työsuhteiden laadun paraneminen heijastuu myös Aasiaan, missä työntekijöiden olosuhteet paranevat hitaasti nousevan itämaisen talouden mukana.

Yritysten yhteiskuntavastuu muuttuu viherpesusta aitoon globaaliin vastuullisuuteen, kun eettinen kapitalismi ja eettinen sijoittaminen vahvistuvat. Voiton maksimoinnin sijaan yhteisön hyvinvoinnin ja kestäväen kehityksen ihanteet lisäävät myös kansalaisten valmiutta muuttaa elämäntapojaan kestävämmiksi – osin pakosta, osin asennemuutoksen kautta.

Downshifting murroskauden ilmiönä

Työntekijän markkinoilla työn ja vapaa-ajan tasapainon arvostus kasvaa. Maksimaalista voittoa tärkeämmiksi arvoiksi nousevat kestävä kuluttaminen sekä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointi. Yksilöiden motiivit työn tekemiseen muuttuvat, kun työn sisällöllisen mielekkyyden merkitys kasvaa ja elämänarvojen mukaisen työskentelyn mahdollisuus alkaa motivoida uravalintoja.

Kestävä kehitys ja kohtuulliset elämäntavat nostavat päätään, kun keskustelu kulutuksen motiiveista lisääntyy. Kerskakulutus menee pois muodista ja korvautuu vintage-muodilla, tuunaamisella ja kierrätyksellä. Hiilivapaasta kuluttamisesta tulee trendikästä – statusta omalle persoonalle haetaan yhä enemmän omista arvoista ja elämänvalinnoista kuin työstä ja urasta. Downshifting kukoistaa, kun suotuisassa elämäntilanteessa olevat osaajat huomaavat voivansa toteuttaa itseään työuransa ulkopuolella.

Samaan aikaan kun työn kohtuullistamisen ihanteet nousevat, suurten ikäluokkien eläköityminen aiheuttaa valtavia paineita terveydenhoitojärjestelmälle ja kansantaloudelle. Murroskauden aikana on suuri tarve aktiiviselle kansalaisyhteiskunnalle ja vahvalle kolmannelle sektorille, jossa lapsenlapset ja ikääntyvät vanhemmat kulkevat käsi kädessä.

Työkulttuurien tulee olla kehittyneitä, jotta työkäiset voivat ja haluavat työskennellä tehokkaasti pitkään. Suurten ikäluokkien eläköityminen on korvattava kasvavalla tuottavuudella.

Organisaatioiden ja yhteiskunnan uudet tuulet

Kohtuullisen työnteon maailmassa organisaatioiden on muutettava toimintatapojaan radikaalisti, jotta ne voivat päästä laadullisesti uuteen kasvuun. Organisaatioiden on varmistettava, että johtaviin senioripositioihin saadaan ajoissa uutta verta – nuoremmille on annettava tilaa samalla kun osaamisen siirtämisestä huolehditaan riittävällä tavalla. Kysymykseksi nouseekin se, ovatko työelämän rakenteet riittävän joustavia varmistamaan, että osaajien työpanos saadaan hyödynnettyä optimaalisella tavalla.

Keskeisiin tehtäviin halutaan saada parhaat mahdolliset tekijät, sillä resurssi-palapelin lopputuleman tulisi hyödyntää ja maksimoida sekä yksilön että organisaation etuja. Tunneälykäs johtaminen on tarpeen: työelämän murroksessa tarvitaan sosiaalisia taitoja ja itsetuntemusta. Organisaatioiden tulee kehittää ikäjohtamisen malleja, kun senioritehtävissä toimivien osaajien vanhenemisen myötä väljyyden tarve kasvaa ja työn tekemisen motiivit muuttuvat.

Kestävän kuluttamisen ja kohtuullisten elämäntapojen arvostuksen myötä ekotehokkuutta ja vihreyttä edellytetään myös organisaatioilta. Kilpailuvaltiksi nouseekin etätöiden käytäntöjen kehittäminen osaksi työkulttuuria ja työmatkojen korvaaminen videoneuvotteluilla.

Yhteiskunnan on mietittävä uudelleen koulutuksen rakenteita ja rahoitusta, jotta suurten ikäpolvien eläköityminen saadaan kompensoitua kasvavalla tuottavuudella. Joustonvaran on toimittava hyvin, jotta työntekijät voivat kehittää osaamistaan mielekkäästi tai tarvittaessa ottaa katkoja työelämästä. Koulutuksen tulee tarjota valmiudet urasuunnitteluun, joka auttaa henkilökohtaisen potentiaalin parhaassa mahdollisessa toteuttamisessa yksilön koko elämänsä ajan.

Luovien osaajien verkostoituessa ilmapiiri suosii innovaatioita. Innovatiivisuuden ja myyntiosaamisen merkitys korostuu: sosiaaliset vuorovaikutustaidot ja yrittäjävalmiudet ovat tärkeitä.

Kohtuullistajatyypit

1: MENTORI

Mentori on neuvova ja ohjaava korkean tason asiantuntija, joka on siirtänyt operatiiviset vastuut nuoremmilleen. Hänen kohdallaan työt on organisoitu elämänkaarta huomioiden. Mentor-tyyppin muita kohtuullistamisen vaihtoehtoja voivat olla vuorotyöstä päivätyöhön tai urakatyöstä tunti-työhön siirtyminen, osa-aikaeläke tai tehtävien uudelleenmäärittely. Nämä kaikki ovat vaihtoehtoja ennenaikaiselle eläköitymiselle.

2: URANVAIHTAJA

Uranvaihtajat tahtovat itselleen tai muille hyvää. Heidän ratkaisunsa pohjautuvat usein arvovalintoihin. Kyseessä voi olla myös mid-career break, työuran keskellä otettu hengähdystauko. Tämän-
tapaisille vaihtoehdoille olisikin luotava enemmän liikkumavaraa uran sisällä. Uranvaihtajat haluavat mahdollistaa henkisen potentiaalinsa maksimaalisen käytön. Uranvaihto vaatii usein varallisuutta.

3: IRTIOTTAJA

Irtiottajat lähtevät impulsiivisesti vaikka navetta-
töihin Alpeille, jos se mahdollistaa heidän intohimonsa kuten lasketteluharrastuksen. Toinen vaihtoehto on palata ”takaisin Pielavedelle pien-tilalle”. Irtiottajien valinta voikin johtaa todelliseen vaihtoehdottomaan köyhyyteen. Työmarkkinoiden näkökulmasta tämä on osaamisen hukkaamista, vaikka yksilön näkökulmasta valinta olisi-
kin positiivinen.

2 KIINALAINEN KAPITALISMI

Talouden kriisi toimii globaalin murroksen voimistajana, kun Aasia lähtee Kiinan vetämänä länttä nopeammin nousuun. Valta siirtyy vauhdilla itään: Kiinan ja Lähi-Idän OPEC-maat kasvattavat omistuksiaan länsimaisissa yrityksissä ja kiinalainen kasvava keskiluokka alkaa hallita ratkaisuillaan kulutusta ja kehitystä asettaen USA:n ja Euroopan yritykset altavastaaajiksi tuohon kysyntään vastaamisessa.

Teknologia jatkaa kehittymistään ja kiinalaisen keskiluokan olojen nopea parantuminen saa kansalaiset aktivoitumaan ja Aasian investoimaan ympäristöystävällisemmän tuotannon käyttöönottoon uuden teknologian avulla. Uudistusten painopiste siirtyy vahvasti Aasiaan.

Länsimaissa valtioiden merkitys talouden toimijoina on pienempi, mutta globaalisti toimivat eurooppalaiset yritykset varmistavat talousalueen säilyvyyden. Eurooppalainen varallisuus pysyy edelleen korkeana verrattuna Kiinaan ja Intiaan, mutta talouskasvun ylläpitäminen on yhä vaikeampaa työssäkävän väestönsosan pienentyessä. Uudesta kasvusta pääsevät nauttimaan osaamiskeskittymät ja yksittäiset monikansalliset yritykset.

Opportunismien ja kapitalismin maailmassa demokratia jää jalkoihin. Korruptio lisääntyy ja talouden yliveraisuus polkee ihmisoikeuksia Kiinassa ja Venäjällä. Ääriliikkeet saavat uutta voimaa ja luovat levottomuutta Euroopassa. Monikulttuurisuus lisääntyy, kun halpaa palvelutyövoimaa virtaa sisään EU:n reunoilta.

Globaalien huippuosaajien kulta-aika

Kiinalaisen kapitalismin aikakaudella kilpailu kansainvälisistä osaajista kiihtyy. Euroopassa koulutuksensa saaneet nuoret sukupolvet eivät epäröi seurata rahan kutsua kasvun alueille Aasiaan, Intiaan ja Lähi-Idän OPEC-maihin. Nousevalla sukupolvella on hallussaan globaali kommunikaation kieli sekä välineet, ja se on valmis oppimaan ja muuntautumaan.

Samalla kuitenkin pätkätyöläisyydestä tulee normi: ollaan jatkuvasti työpaikkojen välissä kilpailemassa seuraavasta pestistä globaaleilla työmarkkinoilla. Elämänkaaren ennakoitavuus heikkenee ja on vaikeaa suunnitella elämänvaihtoja tai kasvattaa juuriaan yhteen paikkaan. Liikkuvuus aitojen kosmopoliittien osalta on suurta avoimilla kansainvälisillä markkinoilla. Tärkeäksi selviytymistekijäksi nouseekin sietokyky jatkuvalla muutoksella ja epävarmuudelle sekä luottamus omiin kykyihin ja verkostoihin.

Työstä sopimisen ehdot uudistuvat, ja kuilu huippuosaamisen ja suorittavan työn ääripäiden välillä kasvaa.

Talouden vaikutus eurooppalaiseen elämäntyyliin ja -valintoihin

Julkisen sektorin vetäytyessä ja raaka-aineteollisuuden kadotessa tuotanto kapenee, ja jäljelle jäävät korkea tieto-osaaminen, luonnonvarat, palvelut, käsityöläisyys sekä biotalous. Puhtaan luonnon vetämä turismi on merkittävä elinkeino Suomessa. Suurin häviöjä on laaja keskiluokka, joka romahtaa määrällisesti.

Globaalin kilpailukyvyn tukemiseksi yritykset saavat valtion tukea ponnisteluihinsa. Näin siirrytään laajan hyvinvointivaltion maailmasta kohdennetun kilpailukyvyn tukemiseen ja ulkomaisen pääoman houkutteluun. Globaalien markkinoiden esteitä pyritään purkamaan harmonisoimalla verotusta ja työehtoja.

Kansalaisille valtio tarjoaa lähinnä oikeus- ja järjestyspalveluita, mutta ei samassa määrin oikeutta elintasoon tai huolenpitoon kuin mihin Pohjoismaissa on tähän saakka totuttu. Luottamus julkiseen turvaverkkoon heikentyy ja toivoa oman taloudellisen tulevaisuuden varmistamiseen haetaan yksityisistä riskivakuutuksista. Alemmille luokille asetetaan uudet talouden ehdot – rahan vaihdantatalous tulee uudelleen.

Kohtuullistaminen harvoille ja valituille

Jatkuvasta työpaikkojen vaihtamisesta tulee laajalle levinnyt käytäntö – joko omasta valinnasta tai pakon kautta. Työpaikat ja -tehtävät vaihtuvat talouden ja oman elämän vaihteluiden tahdissa. Todellisilla huippuosaaajilla valinnanvara kasvaa: erikoisosaaajat voivat itse valita milloin ovat työmarkkinoilla, milloin toteuttamassa itseään tai elämässä kohtuullistettua elämää.

Kohtuullistamisesta tuleekin jossain määrin rikkaiden etuoikeus, eikä kulkuskriittisten elämäntapavalinta – elämäntapakohtuullistajat siirtyvät linkolaisuudesta elitismiin. Kohtuullistettua elämää eletään joko jaksottain tai koko elinkaaren ajan.

Suomalainen huippuosaaaja kouluttautuu Suomessa, työskentelee parhaat vuotensa Kiinassa ja palaa Suomeen eläkevuosiksi toteuttamaan itseään. Huippuosaaaja näkee Suomen nostalgisena puuhamaana, ei kiinnostavana kasvavan liiketalouden kehtona. Sukupolvet kuitenkin alkavat nopeasti unohdtaa juurensa – toisen polven ekspatriaatti ei enää tunne tarvetta palata Suomeen vaan tuntee olonsa kotoisaksi maailmankansalaisena.

3 STIMULUS JA ROMAHDUS

Dominon tavoin kaatunut talousjärjestelmä lamauttaa kansainväliset yhteistyörakenteet. Kun taloudella ei ole enää globaalia veturia, yhteistyö ei onnistu ja valtiot ajautuvat protektionistiseen horjuvien sisämarkkinoiden pelastamiseen. Lama on syvä ja toivoton.

Joukkoiirtisanomiset ja massatyöttömyys aiheuttavat sisäpoliittisia ongelmia, jotka johtavat nopeasti kansainvälisen kehitysyhteistyön hiipumiseen sekä sulkeutuviin rajoihin muuttoliikkeiden ja pandemioiden torjumiseksi. EU:n mahtivaltiot kamppailevat sisäisten ongelmien kanssa ja koko unionin ole-massaolo kyseenalaistetaan.

Hitaasti kasvavassa taloudessa kehittyvien maiden koulutusjärjestelmät vastaavat kansallisiin osaajien koulutustarpeisiin. Globaalit työmarkkinat eivät enää vedä, ja huippuosajatkin päättävät yhteiskunnallisen myllerryksen alla pysyä omissa blokeissaan.

Länsimainen arvomaailma ja hyvinvointi muuttuvat pysyvästi. Usko demokratiaan ja valtion turvaverkkoihin katoaa, kun tuloerot kärjistyvät ja keskiluokka kurjistuu nopeasti. Työmarkkinat kiristyvät äärimilleen, kun nuorten työttömyys kasvaa ja eläkeikää lähestyvät joutuvat kamppailemaan työpaikoista. Materialismi ja kulutus vähenevät ja turvaa haetaan lähipiiristä ja perheestä. Kuohuvaa kansakuntaa yhdistää nationalistinen usko vahvoihin johtajiin.

Länsimaiset elämäntyyliä mullistuksessa

Kun sekä julkinen sektori että suuryritykset vähentävät merkittävästi työntekijöitään, yhteiskunta pirstaloituu taloudellisen kurjuuden keskellä. Vakaasta palkkatyönteosta tulee etuoikeus ja paikoista taistellaan kynsin ja hampain. Yhä useammat turvautuvat omaehtoiseen pienyrityksyyteen ja koko perheen työllistämiseen. Valtio joutuu käytännön pakosta katsomaan sormien läpi harmaan talouden kasvamista.

Hyvinvointivaltion rapautuessa turvaa ja varmuutta haetaan käpertymällä lähipiireihin. Hoivatyön yksityistäminen lisääntyy, ja uhaksi kasvaa erakoituminen ja eristäytyminen, joita vastaan taistellaan vapaaehtoisella kansalaistyöllä. Syntyvyys lähtee nousuun, kun naiset jäävät yhä useammin kotiin ja työelämän ulkopuolelle.

Materialismin ja kulutuskeskeisen elämäntyylin kuihtumisen myötä länsimaisessa korostuu uusi ekologinen hyvinvointiajattelu: matkustus vähenee merkittävästi, elintarvikkeita ja palveluita tuotetaan omaehtoisesti ja myynti tapahtuu paikallisesti vaihdantatalouden keinoin. Erikoisosaamista vaihdetaan tuotteisiin ja työhön.

Downshiftingin linjauksia ja muotoja

Romahtaneessa taloudessa vapaaehtoista downshiftingiä ei enää ole – siitä on tullut käytännön pakko. Valtio arvostaa ilmaista naistyötä ja tarjoaa pal-kaksi kunniaa ja moralismia. Harvassa olevat työpaikat jaetaan suhteiden ja verkostojen kautta. Kun varmoja pitkäkestoisia työsuhteita ei riitä kaikille, valitsee yhä useampi hallituksen tukemana oman yrityksen perustamisen itsensä ja lähipiirinsä työllistämiseksi. Monet pärjäävät kyynärpäätaktiikalla, toisia hyväksi käyttämällä.

Rahallisen pääoman kasvattamista suuremmaksi motivaatioksi nousee yhteisöllinen vaihdantatalous ja sosiaalinen vapaaehtoistyö yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja erakoitumisen estämiseksi. Käden taidot ja eläköityvien hiljainen perimätieto arjessa selviytymisestä nousee uuteen arvoonsa.

Kun ihmiset haluavat kohdata toisensa, tietotekniikkapohjainen työ menettää merkitystään ja taloudellisten edellytysten heiketessä kaluston päivitystahti harvenee. Elintilasta kamppaileva nuoriso pyrkii tekemään uusia innovaatioita uusmedian avulla ja globaali mediaviihde tarjoaa massoille pakoa arjesta.

Kohtuullistajatyypit

Tässä maailmassa downshifataajia on kolmea eri tyyppiä:

Hyväntekijät tarjoavat ruoka-, vaate- ja viihdytys-palveluja sekä vanhusten läheisapua ja perustavat lastenhoitorinkejä. Tälle ryhmälle ominaista on orga-nisointi ja eräänlainen uuskekseliäisyys. He ottavat osaa erilaisiin projekteihin ja mielenosoituksiin.

Hyväksikäyttäjät ovat yhteiskunnan vapaamatkus-tajia; niitä, jotka eivät tee omaa osuuttaan – huija-reita, kaaoksen ja hädän hyväksikäyttäjiä. Hyväksi-käyttäjien ammattina on rikos, ja heikoilta viedään vähätkin.

Syrjäytyneiden määrä kasvaa. He kitkuttelevat tai ovat jopa täydellisen passiivisia. Syrjäytyneiden jou-kossa syntyy spontaania väkivaltaa.

4 HYVINVOINTIVALTIO BLOKKIEN TAISTOSSA

Valtiovetoiset pelastustoimenpiteet ja massiiviset julkiset investoinnit eivät onnistu pitämään pinnalla hädässä kamppailevaa globaalia taloutta. Talouden kriisi syvenee ja pitkittyy suistaen maailman taloudelliseen kylmään sotaan eristäytyvien saarekkeiden välillä. Eurooppa panostaa vahvasti sisämarkkinoihin ja lähtee hitaaseen nousuun. USA kääntyy sisäänpäin ja toipuu hitaasti. Kiinan ja Intian mätelevä talouskasvu aiheuttaa suuria sisäpoliittisia ongelmia: muuttoliikettä, mielenosoituksia ja nuorten osaajien massatyöttömyyttä.

Vanhan maailman globaali talous ei palaa. Kansainvälinen yhteistyö on vain muisto, kun valtiokapitalismi ja protektionismi ajavat maailmantalouden toimijat kyräilevään asemasotaan tulleilla ja verohelpoituksilla. EU onnistuu kuitenkin säilyttämään yhtenäisyytensä ja löytää Venäjän kanssa yhteisymmärryksen teknologian ja energian vaihtokaupoista.

Uudessa jyrkkien rajojen maailmassa myös uskontojen ja kulttuurien väliset erot kärjistyvät ja nousevat merkittävään rooliin poliittisessa päätöksenteossa. Talousalueet kehittyvät epätasaisesti, inflaatio kasvaa ja valtiot velkaantuvat jakaessaan lisää kansallisia tukia.

Ekologisten arvojen nousu ja elämäntapamuutokset

Taloudellisten blokkien taistellessa keskenään Suomi joutuu järjestämään uudelleen hyvinvointinsa rakenteet. Ikääntyvää väestöä paikataan työvoimavetoisella maahanmuutolla samalla kun uusia osaajia pyritään kuumeisesti kouluttamaan omavaraisuusajattelun mukaisesti. Raskas teollisuus käy läpi rajun rakennemuutoksen, mutta palvelusektori kukoistaa, kun omakustanteiset hyvinvointipalvelut lisääntyvät.

Kestävä kehitys kasvaa arvona Euroopassa. Syntyy uusia kohtuullisemman elämän tuomia hyvinvointiarvoja; ympäristökysymyksiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota ja massat muuttavat elämäntapojaan. Kestävään kehitykseen panostetaan myös innovaatioissa ja paikallisessa energiantuotannossa – voimanlähteinä käytetään kasvavassa määrin tuulta, bioenergiaa ja aurinkoenergiaa. Uusi teknologia löytää tiensä myös koulutukseen, terveydenhuoltoon ja lastenhoitoon.

Kansalaisjärjestötoiminnasta tulee aggressiivista. Edelläkävijät elävät kierrätys- ja vuokraustaloudessa, jossa lähipiireissä lainataan ja kierrätetään niin vaatteet, harrastusvälineet, tekniikka kuin kirjatkin. Kommuunielämässä jaetaan kulkuneuvoja ja viljelymaita verkoston kesken ja sosiaalinen elämäntapa korostuu. Uudet hyvinvointipalvelut luovat kohtuullistamisajattelun kanssa sopusoinnussa olevia ratkaisuja, jotka ovat paitsi taloudellisesti toimivia, myös sisällöltään merkityksellisiä.

Monen työelämä pysyy kuitenkin pitkään entisellään – muutokset tulevat hitaasti ja arki on harmaata. Yhä useampi päätyy siirtymään pienyrittäjäksi valtion tuen turvin.

KOHTUULLISTAJATYYPPI

Emmi Mäkinen on 40-vuotias, kahden alakouluikäisen lapsen yksinhuoltaja-äiti. Opiskeluajoilta mukaan tarttunut, omaan uraansa takertunut mies sai luvan lähteä, kun uusi rakkaus löytyi järvenpääläisen omakotitaloalueen luomupiirin kautta.

Lupaavasti alkanut uraputki psykologian aineenopettajana päättyi resurssija keskittävän etäopetusteknologian ja julkisen sektorin leikkausten iskettyä kuntiin. Kotona ollessaan Emmi huomasi, miten paljon pelkästään hänen lähipiirissään on tarvetta erilaisille hoivapalveluille. Kuullessaan valtion tarjoamasta muuntokoulutustuesta Emmi näki edessään mahdollisuuden vastata uuteen kutsumukseensa.

Nyt Emmi työllistää itsensä oman kasvavan yrityksensä kautta ja tarjoaa ihmisläheistä vanhusten hoivaa alati kasvavalle asiakaskunnalle. Teknologiaa Emmi on ottanut sarvista – nyt samat etätyöskentelyn välineet antavat hänelle mahdollisuuden viettää suuremman osan ajastaan etäkoulua käyvien lastensa kanssa.

Useiden ystäviensä tavoin Emmi on omaksunut vihreät arvot arjessaan; sydäntä lähellä on niin vegaanius, kasvisruokapiirit, palstaviljely kuin myös kotona harrastuksena valmistetulla saippualla ystävien ja naapurien ilahduttaminen.

Yhteenveto – mitä skenaariot kertovat?

Edellä esitetyt skenaariot kuvaavat kohtuullistamisen vaihtoehtoja erilaisissa vaihtoehtoisissa maailmoissa. Niissä on kuitenkin myös yhteisiä elementtejä. Kaikissa skenaarioissa oli tiettyjä kohtuullistamiselle ominaisia yhdistäviä tekijöitä, jotka tulivat ilmi tavalla tai toisella, ennakoidusta maailmantilanteesta riippumatta.

Kohtuullistamiseen liittyy vahva ajatus yhteisöllisyydestä. Yhteisöllisyyden romantisoinnissa on jotain hyvin 50-lukulaista ja jopa agraarihenkisyttä, kun yhteisö hoitaa lapset ja vanhuksat, ruokkii nälkäiset suut ja tarjoaa turvaa. Yhteisön harteille siirtyy helposti myös ennen yhteiskunnalle kuulunut työ, kun varoja jaetaan uudelleen. Mutta mitä tapahtuu niille, jotka jäävät yhteisöjen ulkopuolelle?

Yhdessä yhteisöllisyysajatuksen kanssa kulkee myös ympäristöstä välittäminen. Kohtuullistaja onkin ympäristötietoinen; kohtuullistaminen voi tarkoittaa myös kulutuksen vähentämistä, ilmastomuutoksen torjumista, luomu- ja lähituotannon suosimista – ja kaikin puolin vihreämpää elämäntapaa.

Kolmantena kohtuullistamiseen liittyy ajatus laadukkaista valinnoista. Kun ostaa yhden kahden hinnalla, tulee samalla vähentäneeksi materiaalien kulutusta ja kiertoa, koska laatu kestää. Näin ollen nopeaa kulutusta välttämällä säästää sekä luontoa että itseään, kun kuluttaminen ei enää hallitse elämää. Laatuun investoiminen pitää myös taloutta pystyssä.

Materiaalin lisäksi kyse on myös ajan- ja elämänhallinnasta. Kulutus- ja työkeskeinen elämä ei välttämättä anna sijaa perheelle tai harrastuksille. Kohtuullistaja ottaa elämän takaisin haltuunsa.

On monia erilaisia tapoja kohtuullistaa, eikä vain yhtä oikeaa. Kohtuullistamisen tavat vaihtelevat niin persoonasta kuin työuran vaiheestakin riippuen. On niitä, jotka jäävät sapattivapaalle tai osa-aikaeläkkeelle; niitä, jotka valitsevat tietoisesti vähemmän kuluttavan elämäntavan; niitä, joille kohtuullistaminen on enemmän pakko kuin vapaaehtoinen valinta; ja niitä, joille se on seikkailu, kenties ohimenevä vaihe elämässä.

Ryhmän työskentelyn aikana keskustelua herätti kuitenkin se, voidaanko pakon edessä tapahtuvaa työelämästä jättäytymistä tai uranvaihtoa edes kutsua kohtuullistamiseksi, vai onko se downsizingia ("kohtuullistumista"), selkeästi taloudellisista ja tuotannollisista syistä johtuvaa työvoiman vähentämistä, jossa on harvoin sijaa vapaaehtoisuudelle. Monien ajatuksissa kohtuullistaminen onkin vapaaehtoista – sitä tekevät ne, joilla on siihen varaa. On vaikea kohtuullistaa, jos ei ole, mistä vähentää.

Kohtuullistamista koskevaa tutkimusta ei ole toistaiseksi juurikaan tehty. Emme siis tiedä, kuinka moni on muuttanut elämäntapansa näistä syistä tai kuinka hyvin näissä pyrkimyksissä onnistutaan. Ilmiö on kuitenkin ilmeisen merkittävä jo siksi, että sen merkitys kansantaloudelle on kiistaton. Jotta ilmiötä ymmärrettäisiin paremmin, sen merkitystä ja käsitteen sisältöä pitäisi tutkia, ja nämä tutkimustulokset tuoda eri viranomaisten käyttöön.

Suomesta työelämäosaamisen edelläkävijä?

Länsi luo nahkansa -skenaarion pohjalta virisi keskustelua kohtuullistamisesta kansallisena kilpailuetuna. Laadukkaan työn ja vapaa-ajan toimiva yhdistäminen voidaan nähdä valttikorttina, joka houkuttelee ulkomaisia huippuosaajia Suomen työmarkkinoille. Tällöin Suomi voi hyödyntää pohjoismaista johtavaa työelämän kehittämisen asiantuntemusta ja kehittää positiivisella tavalla monikulttuurista yhteiskuntaa, jolla on aktiivinen globaali rooli.

Suomen kannalta muutos tarkoittaa sitä, että Suomen on päästävä eturintamaan niin vihreässä rakennemuutoksessa (innovaatiot, koulutus, teknologia) kuin sosiaalisten innovaatioiden ja uudenlaisten elämäntapojen kehittämisessäkin. Tämä tarkoittaa uudenlaista ajattelua työn arvoa mietittäessä – määrän korvaamista laadulla, muottiin sovittamisen korvaamista omaehtoisuuden tukemisella ja ennen kaikkea siirtymistä itseisarvoisesta työn velvollisuudesta työn mielekkyyden velvollisuuteen.